

**დიდი ლიახვის ხეობის ანთროპონიმები
მე-18 საუკუნის ქართული და თურქული
აღწერების მიხედვით**

**ANTHROPONYMS
OF THE GREATER LIAKHVI VALLEY
BASED ON 18TH-CENTURY GEORGIAN
AND TURKISH CENSUS RECORDS**

ნიკოლოზ ოთინაშვილი

გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
გორი, საქართველო

Nikoloz Otinashvili

Gori State University
Gori, Georgia

აბსტრაქტი

ხეობის დემოგრაფიული ძეგლებიდან ძალიან საინტერესოა ქალაქ ცხინვალისა და მისი მიმდებარე სოფლების აღწერის დავთრები (მე-18 საუკუნის მეორე ნახევარი), რომლებიც გამომცემლობა „მერიდიანმა“ 2013 წელს გამოსცა. ასევე პირველხარისხოვანი ძეგლია 1728 წლის თბილისის გვილაიეთის დიდი დავთარი, რომელიც გამოსაცემად მოამზადეს აკად. სერგი ჯიქიამ და პროფესორმა ნოდარ შენგელიამ (დაიბეჭდა 2009 წელს). ორივე „აღწერაში“ აღრიცხულია როგორც სხვა ხეობების დასახლებები, ასევე დიდი ლიახვის ხეობა იქ მცხოვრები მოსახლეობის გვარებითა და სახელებით.

მე-18 საუკუნის პირველ ნახევარში ქართლის სამეფოში პოლიტიკური ვითარება გაუარესდა ირანისა და თურქეთის აგრესიის შედეგად, რაც ქართლის დაპყრობით დასრულდა. ქართლში შესულმა ოსმალებმა ოსმალური გადასახადები დააწესეს, აწარმოეს რეესტრები, სადაც ყველაფერი იყო აღწერილი და სწორედ ეს ძეგლია ზემოხსენებული თბილისის გვილაიეთის დიდი დავთარი, რომელიც შეიცავს იმ დროის მონაცემებს, რაც დღემდე დიდი მნიშვნელობისაა არა მხოლოდ პოლიტიკური თვალსაზრისით. ამჯერად წარმოვადგენთ თურქული აღწერის მასალებს, იმდროინდელი სოფლების - ცხინვალისა და თამარაშენის ანთროპონიმებს, ქართული აღწერის მასალებში დაფიქსირებულ გვარ-სახელებს, რომლებიც თურქული აღწერის დავთრებს დაახლოებით 50 წლით უსწრებს.

ქართულ აღწერებში გვარების სტრუქტურა მოცემულია სახელითა და გვარით, ხოლო თურქულ აღწერაში - სახელითა და მამის სახელით. ვახუშტი ბაგრატიონი თავის მე-18 საუკუნის „აღწერაში“ აღნიშნავს, რომ ცხინვალის მკვიდრნი არიან ქართველები, სომხები და ურიელები. ორივე

აღწერაში ზემოხსენებული ეროვნებები ანთროპონიმებით არის ნაჩვენები. ქართული აღწერა, ასევე, მიუთითებს ებრაელებისთვის განმასხვავებელ ტერმინ „ურას“. ქართული აღწერის მიხედვით, ცხინვალის მკვიდრნი მოქალაქეთა სხვადასხვა კატეგორიად იყვნენ დაყოფილი.

საკვანძო სიტყვები: ლიახვის ხეობა, ანთროპონიმები, აღწერის დავთრები.

ABSTRACT

Among the demographic documentary monuments of the valley, special attention should be paid to the census registers of the city of Tskhinvali and its surrounding villages (second half of the eighteenth century), published by the Meridiani publishing house in 2013. Another source of primary importance is the *Great Defter of the Tbilisi Vilayet of 1728*, prepared for publication by Academician Sergi Jikia and Professor Nodar Shengelia (published in 2009). Both census records document not only the settlements of other valleys but also those of the Greater Liakhvi Valley, together with the surnames and personal names of its inhabitants.

In the first half of the eighteenth century, the political situation in the Kingdom of Kartli deteriorated as a result of Iranian and Ottoman aggression, ultimately leading to the Ottoman conquest of Kartli. Following their arrival in Kartli, the Ottomans introduced their taxation system and compiled registers in which the relevant data were recorded. One such document is the *Great Defter of the Tbilisi Vilayet*, which contains data from that period and remains of considerable importance not only from a political perspective. The present study examines materials from the Ottoman census records, focusing on the anthroponyms of the villages of Tskhinvali and Tamarasheni of the time, as well as the surnames and personal names documented in the Georgian census records that precede the Ottoman census materials by approximately fifty years.

In the Georgian census records, the structure of surnames is presented as a combination of a given name and a surname, while in the Turkish census records, it appears as a given name followed by the father's name (patronymic). In his *Description of Georgia* (18th century), Vakhushti Bagrationi states that the inhabitants of Tskhinvali consisted of Georgians, Armenians, and Jews. In both census records these ethnic groups are reflected through anthroponyms. The Georgian census records additionally employs the distinctive term *uria* to designate Jewish inhabitants. According to the Georgian records, the residents of Tskhinvali were divided into several social categories.

Keywords: Liakhvi Valley, anthroponyms, census records

შესავალი

დიდი ლიახვის ხეობის დემოგრაფიული ძეგლებიდან ძალზე საინტერესოა ქალაქ ცხინვალისა და მისი მიმდებარე სოფლების აღწერის დავთრები (მე-18 საუკუნის მეორე ნახევარი), რომელიც გამომცემლობა

„მერიდიანმა“ გამოსცა 2013 წელს, ასევე, პირველხარისხოვანი ძეგლია 1728 წლის თბილისის ვილაიეთის დიდი დავთარი, რომელიც გამოსაცემად მოამზადეს აკად. სერგი ჯიქიამ და პროფ. ნოდარ შენგელიამ (გამოიცა 2009 წელს).

ორივე „აღწერაში“ ფიქსირებულია როგორც სხვა ხეობების, ისე დიდი ლიახვის ხეობის დასახლებული პუნქტები იქ მცხოვრებთა გვარ-სახელებით.

მე-18 საუკუნის პირველ ნახევარში ქართლის სამეფოში პოლიტიკური ვითარება გამწვავდა ირანისა და თურქეთის აგრესიის შედეგად, რაც ქართლის დაპყრობით დასრულდა თურქთა მიერ.

ქართლში შემოსულმა ოსმალებმა დააწესეს ოსმალური გადასახადები, აწარმოებდნენ დავთრებს, სადაც აღიწერებოდა ყველაფერი. სწორედ ეს ძეგლია ზემოთ ხსენებული თბილისის ვილაიეთის დიდი დავთარი, სადაც მოცემულია იმდროინდელი მონაცემები, რომელსაც დღეს დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო პოლიტიკური თვალსაზრისით.

კვლევის მეთოდები

კვლევისას გამოვიყენეთ აღწერითი და ანალიზის მეთოდები. სტატიაში განხილულია თურქული აღწერის მასალებში წარმოდგენილი იმდროინდელი სოფლების – ცხინვალისა და თამარაშენის ანთროპონიმები, ასევე, გაანალიზებულია ქართული აღწერის მასალებში დაფიქსირებული გვარ-სახელები, რომლებიც თურქული აღწერის დავთრებს დაახლოებით 50 წლით უსწრებს.

მსჯელობა

ქართულ აღწერებში გვარ-სახელების სტრუქტურა მოცემულია სახელითა და გვარით, ხოლო თურქულში – სახელითა და მამის სახელით.

ვახუშტი ბაგრატიონი თავის მე-18 საუკუნის „აღწერაში“ აღნიშნავს, რომ ცხინვალის მცხოვრებნი არიან „ქართველნი, სომეხნი, ურიანი“. ორივე აღწერაში ანთროპონიმებით ჩანს ხსენებული ეროვნებები. ქართულ აღწერაში, ასევე, მითითებულია ებრაელთა განმასხვავებელი ტერმინი „ურია“.

ქართული „აღწერის“ მიხედვით, ცხინვალის მცხოვრებნი იყოფა სხვადასხვა კატეგორიის მოქალაქეებად:

1. ცხინვალში აქავ თარხნები
2. ცხინვალის სახასო მოყალნე
3. ცხინვალის საბატონიშვილო თარხნები
4. ცხინვალის ალელები
5. ცხინვალის ახალდაბელი ებრაელები.

მე-18 საუკუნის დასაწყისში გაძლიერებული ოსმანთა დიდი იმპერია დაპყრობით ომებს აწარმოებდა როგორც აღმოსავლეთში, ისე დასავლეთში ევროპის მიმართულებით. ვახტანგ მეექვსის რუსეთში წასვლის შემდეგ ოსმალები ქართლში შემოვიდნენ, დაამყარეს თავიანთი ხელისუფლება, დაბეგრეს ქართლის მოსახლეობა სხვადასხვა გადასახადებით. დავთარი შედგენილია 1728 წელს (წიგნი I, 2009), რომელიც არის მნიშვნელოვანი წყარო ზემოხსენებულ ეპოქაში თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობის კვლევის კუთხით. დავთარში სხვა დასახლებულ პუნქტებთან ერთად აღწერილია დიდი ლიახვის ხეობა, მაშინდელი სოფლები – ცხინვალი

და თამარაშენი. თურქული დავთრის მიხედვით, ცხინვალი საკმაოდ მოზრდილი დასახლება ყოფილა, სადაც 250 კომლზე მეტია აღრიცხული. აღსანიშნავია, რომ აღიწერებოდა მხოლოდ მამაკაცები – სახელითა და მამის სახელით – რომლებიც გადასახადს იხდიდნენ.

იმ დროისათვის ცხინვალში ყოფილა სულ 116 სახლი, ასევე, ყოფილა გამენებული ვენახები, მოქმედებდა ბაზარი, ყოფილა ერთი ეკლესია, 20 დუქანი და სხვა.

ცხინვალს უნდა გადაეხადა:

ისფენჯი – კაცი 205

ახჩა – 24 600

ხორბალი – ქილა 700, ახჩა – 14 000

ქერი – ქილა 500, ახჩა – 7 500

ჭვავი – ქილა 120, ახჩა – 1 800

ფეტვი – ქილა 200, ახჩა – 3 000

უშრის გადასახადი ვენახზე – 250, თითოეულს – 40

ახჩა – 10 000

გადასახადი ერბოზე – 1 200

გადასახადი სკაზე – 800

არუსანეს გადასახადი – 180

გადასახადი ცხვარზე – 990

გადასახადი ღორზე – 680

წისქვილის თვალი – 4, სრული წყლით გადასახადი – 480

ჯამი – 66 832

თურქული აღწერის მიხედვით, სოფელ თამარაშენში 42 სახლია.

მიწის დღიური მფლობელობა – 50

ჯამი მარცვლეულისა:

ისფენჯი – კაცი 70, ახჩა – 8 400

ხორბალი – ქილა 230, ახჩა – 4 600

ქერი ქილა – 30 160, ახჩა – 2 300

ჭვავი ქილა – 60, ახჩა – 900

გადასახადი ერბოზე – 320

გადასახადი სკაზე – 120

გადასახადი ცხვარზე – 390

გადასახადი ღორზე

ჯამი – 20 480.

თურქული საგადასახადო სისტემა საკმაო მძიმე და რთულია, აქ საჭიროა ზოგიერთი ტერმინის განმარტება, მაგალითად „ახჩა“, რომელიც ყველა სოფლის საგადასახადო სისტემაშია ჩართული.

ახჩა თურქული სიტყვაა და ნიშნავს „მოთეთროს“. ნაწარმოებია თურქული ახ („თეთრი“) სახელიდან. ფულის ეს ნიშანი ტრიალებდა XVI საუკუნიდან. როცა თურქებმა სამხრეთ საქართველო დაიპყრეს, მაშინ „ახჩა“ ფულის ნიშნის ყველაზე მცირე ერთეული იყო და გვხვდება როგორც ვერცხლის, ისე სპილენძის. „ახჩა“ შეესატყვისება სხვადასხვა ფულის ერთეულს (ლომსაძე 2011: 398).

თურქული აღწერის მიხედვით, დავთარში დასახელებულია გადასახადების შემდეგი სახეობანი: **ისფენჯი, უშრი, თაფუ, მურახასიე, ბადთავა, დემთახანი, სანახევრო, გამოსაღები, ყიშლადი, გამოსაღები ცხვარზე, გამოსაღები ღორზე, გამოსაღები ფუტკარზე, წისქვილზე, ხილზე, ბოსტანზე, ხორბალზე, ქერზე, ჭვავზე, ცერცვზე, მუხუდოზე, ლობიოზე, ქათამზე** და სხვა. „ჩამოთვლილი გადასახადების დიდი ნაწილი იხდებოდა ნატურით, სხვა გადასახადები იკრიბებოდა ფულადაც. ფულით ხდებოდა არამუსულმანი მოსახლეობის გადასახადი 25 ახჩის ოდენობით. თაფუ მიწაზე გადასახადი იყო ხარისხის მიხედვით. ასევე, უშურის გადასახადი ბაღზე, ბოსტანზე, ვენახზე და სხვა (ლომსაძე 2011: 408).

ქართულ და თურქულ აღწერებს აქვთ როგორც საერთო ენობრივი ნიშნები, ისე განსხვავებული. საკუთარი სახელები, როგორც აღინიშნა, გვართან ერთად არის მოცემული და გვხვდება როგორც ხმოვანზე, ისე თანხმოვანზე დაბოლოებული.

თურქული აღწერის შესახებ უნდა მივანიშნოთ, რომ საკუთარი სახელები ქართველმა ინფორმატორებმა ისე ჩააწერინეს თურქებს, როგორი ენობრივი ნორმაც იყო იმ საუკუნეში. განსხვავება შეიძლება იყოს ენობრივ სისტემასა და გრაფიკაში.

ზემოხსენებულ დასახლებებში ანთროპონიმებს ძირითადად -ა სუფიქსი დაერთვის, ყოველივე ეს კი სხვა ეროვნების ადამიანების სახელებსაც ეხება, გვხვდება -ე ხმოვანფუძიანი საკუთარი სახელებიც. საინტერესოა ებრაელთა სახელები ცხინვალის ქართულ და თურქულ აღწერაში:

ცხინვალის აღწერა (XVIII საუკუნე)

ქართული აღწერა	თურქული აღწერა
ურია მამისთვალაშვილი კაზარა	მარლიხა ძმა მისი
ურია მამისთვალაშვილი მარდინა	აბრამა ძმა მისი
ურია ისრაილაშვილი ისრელა	სურიელა ძმა მისი
დავით ძე დანიელასი	დანიელა ძმა მისი

თამარაშენის აღწერა

ქართული აღწერა	თურქული აღწერა
ურია აფშიკაშვილი დავინა	დაუნა ძე ისრაილისა
ურია მორელაშვილი ყობია	ყობია ძე იოსებისა
ურია კაცობა	კაცობა ძე სურნიესი
ურია მარდენა	მორდენა ძე სურნიესი

როგორც სპეციალურ ლიტერატურაში აღნიშნულია, „-ა სუფიქსი კნინობით ფორმათა მაწარმოებელია, მაგრამ ამავე დროს შეიძლება იყოს საალერსო-მოფერებითი სახელიც და მხოლოდ დადებით ემოციებს აღძრავს, მისი გამოყენება არავის შეურაცხყოფს“ (ჭუმბურიძე 2003: 63).

თურქული აღწერის მიხედვით, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ანთროპონიმები გვხვდება მხოლოდ სახელითა და მამის სახელით – ნანათესაობითარ ბრუნვაში. სპეციალურ გამოკვლევაში შოთა ძიძიგური აღნიშნავს, რომ ასეთი ფორმით -ისი დაბოლოება არის „ნანათესაობითარი სახელობითის დაბოლოება და მოფერებითი მნიშვნელობა აქვს“ (ძიძიგური 1973).

ძველი ცხინვალის ანთროპონიმები, თურქული აღწერის მიხედვით, საკუთარი სახელები დაბოლოებულია -ა-ზე:

დათუნა ძე გიორგისა	ოთარა ძე ბასილასი
გენება ძე ბერისა	მახარა ძე აბრამისი
ზაქარა ძე გიორგისა	დათუნა ძე პეტრესი
ხოსიტა ძე ბერისა	მახარა ძე ივანესი
ხოსიტა ძე დათუნასი	

საკუთარი სახელები დაბოლოებულია -ე-ზე:

ივანე ძე გენებასი	ერეკლე ძე ბაბუნასი
თევდორე ძე ბერისა	ოაკიმე ძე ხოსიტასი
ლაზარე ძე ოჰანისა	იასე ძე გენებასი
ესტატე ძე ზალისი	

საკუთარი სახელები დაბოლოებულია -ო-ზე:

კანდო ძე ლაზარესი	შიო ძე ბაბუნასი
ქაიხოსრო ძე გიორგისა	ხოსრო ძე ბერასი
შიო ძე ბერისა	ბუკო ძე ბასილასი

თანხმოვანფუძიანი სახელები გვხვდება **ფუძის სახით**:

ივანე ძე ბასილასი	გივი ძე ივანესი
სიმონ ძე მისი	დავით ძე ოჰანისა
როსტომ ძე ბეჟანისა	ფარსადან ძე გიორგისა
ზაალ ძე მისი	შერმაზან ძე მისი
იორამ ძე მამიკასი	ფარმუზ ძე ჯუპასი

ტრადიციულია მამის სახელები **ნათესაობით ბრუნვაში**:

ბერი ძე სეხნიასი	სეხნია ძე დათუნასი
ბერი ძე თამაზასი	გარსევან ძე ბერისა
ზალიკა ძე ნათასი	ანდრია ძე ზალიკასი და სხვა.

XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში, ცხინვალის მოსახლეობის აღწერით, დასახლება უკვე გაზრდილია, რადგან ვაჭრობის განვითარებამ მოსახლეობა მიიზიდა. უკვე გვხვდება სხვადასხვა კატეგორიის მცხოვრებლები: ხიზანი, ყმა, ბოგანო, თარხანი, ასევე, სხვადასხვა ეროვნების ადამიანები.

სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონში განმარტებულია ქართული ტერმინები:

ბოგანო – უაგარაკო გლეხი; **თარხანი** – სხვათა ენაა. თავისუფალს ჰქვია; **მოყალნე** – მებეგრე; **ნასყიდი** – სყიდვით ნაშოვნის; **ყმა** – მის ალაგში, აგარაკში მოსახლე; **ხიზანი** – ლტოლვილი, რომლებიც თავის სამკვიდროდან აიყარნენ და სხვაგან შეაფარეს თავი (ორბელიანი 1991-1993).

როგორც ზემოთ აღინიშნა, საკმაო რაოდენობით არიან წარმოდგენილი თარხნები გვარებით და ისევ ხმოვანფუძიანი სახელებით: აზნაურიშვილი უნაძე მამუკა, აზნაურიშვილი გარსევანიშვილი სტეფანე, მაისურაძე ხოსრო, შედანაშვილი შოშია, ჩიტიაშვილი გოგია, ცერაძე იოანე, გოგია, მოსიაშვილი ივანე, ლომკაცაშვილი გოგია, ელიაშვილი ავთანდილა და სხვა.

ბატონის სახასო მოყალნე: ხოჯაშვილი ხოსრო, ლალაშვილი ღვთისავარა, მარკოზაშვილი ბეჟანი, გახელაძე გოგია, კობალაძე სვიმონა, იასალაშვილი გაბრიელა...

ქცხინვალის საბატონიშვილო თარხნები: კვანჭახაძე დავითა, კვანჭახაძე გაბრიელა, კვანჭახაძე სვიმონა, ამისი ძმა ივანე, კველიშვილი ბეჟანა, ამისი ძმა გაბრიელა, ბაქუზანაშვილი გაბრიელა და სხვები.

ქცხინვალის ფარსადან მაჩაბლის ყმა: კასრაძე ტეტია, ჭამპურიძე მასურა, ბერიშვილი გოგია, ამისი ზმისწული დავითა, სვიმონაშვილი გოგია, ერანაშვილი ფარემუზა, მისელაშვილი პაპუნა, ზაზაშვილი ქიტესა, აზნაური ნაბიჭვრიშვილი იოანე, აზნაურიშვილი ნაბიჭვრიშვილი ხოსრო და სხვები.

ქცხინვალის მაჩაბელ-ბადურიშვილი ბარძიმის ყმა: ჯავახიშვილი ბეჟანა, ამისი ყმა ხუხაშვილი შაფათა და ელია, ბერუნაშვილი გოგია, მახნიაშვილი გაბრიელა, ბერუნაშვილი ივანე და სხვები.

ამ დროს ცხინვალში ყმებისა და მამულის კუთვნილება ჰქონდათ, ასევე, თავად მუხრანბატონებს, ელიოზიშვილებს, თაქთაქიშვილებს, ფავლენიშვილებს, მეფე გიორგის, ანახანუმ დედოფალს, ბატონიშვილ იულონს, დარეჯან დედოფალს, ქვათახევის მონასტერს, თირის მონასტერს, შიომღვიმის მონასტერს, სოლომონ მგოსანს, მთაწმინდის მონასტერს.

ყველა ესენი დაფიქსიებულია ზემოხსენებულ აღწერაში, რასაც შემდგომი კვლევა სჭირდება.

ცხინვალის მოსახლეობის გაზრდა ძირითადად ხდებოდა მიგრაციით როგორც მეზობელი მხარეებიდან, ისე სხვადასხვა არაქართულ დასახელებებიდან. მაგალითად, აღწერაში (გვ. 58) ალიდან მოსულები არიან: ყულიჯანაშვილი სვიმონა, ყულიჯანაშვილი ანტონა, მერაბაშვილი მერაბა, ენაკოლოფაშვილი პაატა, რაუესინაშვილი მანუჩარა, ბეგალიშვილი გოგია და სხვები.

სოფელ ახალდაბიდან არიან ჩამოსულები: ურია ხუნდიშვილი იოსება, ელიაშვილი აბრამა, დანიელა, პაპისიმედიშვილი აბრამა, დანიელა, მანაშერა, კაცობა და სხვა.

ბიზნებიდან აღსანიშნავია: გოლინაშვილი გასპარა, მოსესაშვილი ყაზარა, მეურმიშვილი პეტრე, ბროძველი ქაიხოსრო, მეცხვარიშვილი გოგია, გიორგიშვილი ბერუა, გონგლაძე პავლე, როსტევეანაშვილი გოგია, ცაბაძე ივანე, ზაზაშვილი პეტრე, თიღველ კავაძე გოგია, ბეკმელი ბლიაძე ივანე და სხვები.

ბოგანოები: ნასყიდი ბოგანო ბერიკა, უნაძე გოგია, ცერაძე ტეტია, გახელაძე გოგია, კაკუაშვილი ესტატე, ჟამიერაშვილი ოთარა, დიდებელი იესე და სხვები.

ზემოხსენებულ აღწერით, სოფელ თამარაშენში სახლობდნენ: ფარსადან, ლუარსაბ, რევაზ, ელიზბარ და დათუა მაჩაბლები, ასევე, ნიკოლოზ და იოსები.

აღწერაში არის შენიშვნა, რომ თავადები გადასახადს არ იხდიდნენ, ამიტომ მათი კომლთა აღნიშვნა არა ხდებოდა.

მაჩაბლების ყმები: დათაშვილი ბეჟან, თუთარაშვილი კაცია, ამისი ძმა ზურაბა, მეტრეველი ზარალო, მეტრეველი გორგია, მეტრეველი ქოქოცა, თუთაშვილი ბერიკა, გაგნიძე ბერიკა, ნადირაძე გოგია, ჩიტიშვილი ბეჟანა, პაპუკიშვილი ხოსია, ებრაელები: ურია ხალხამა, ურია ელია, ურია კაკია, ნინიკაშვილი ისხაკა, ბინიაშვილი შაბათა, დანიელაშვილი დავითა, ლევიანაშვილი ურია იაკობა...

დასკვნა

აღწერის დოკუმენტიდან ჩანს, იმ დროს ზუსტდებოდა გვართა ორთოგრაფია და ამიტომ მაჩაბელთა გვარი მოხსენებულია ორი გვართ, რომლებიც ძირითადად დიდი ლიახვის ხეობის სოფლებში ჰქონდათ საუფლისწულო რეზიდენციები. აღწერის დროს სახლის უფროსი ფარსადან მაჩაბელია, რომელიც დიდ მამულებს ფლობს სხვადასხვა სოფლებში. თამარაშენში, ასევე, გვხვდება მაჩაბელ-ბორტიშვილი და მაჩაბელ-ოტიაშვილი. ეს უკანასკნელი გვარები უკვე საკუთარი სახელებისგან არის წარმოშობილი. სოფელ ხეითში, ასევე, ჰქონდათ მფლობელობა როგორც ფარსადან მაჩაბელს, ისე მაჩაბელ-ოტიაშვილებს. ასეთივე მფლობელობა ჰქონდათ ხეითში მაჩაბელ-ბადურიშვილებს, მაჩაბელ-ალხაზიშვილებს. მაჩაბლებს ყმა-მამული ჰქონდათ, ასევე, გორის სოფლებში: დიცში, მეღვრეკისში, ერგნეთში, ახალდაბაში, ვარიანში. ამ მიმართულებით ისტორიულ-ფილოლოგიური წყაროებში მოიპოვება დოკუმენტაცია, რაც კვლევის საგანი უნდა გახდეს.

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები

ლომსაძე 2011: ლომსაძე შ., სამცხე-ჯავახეთი. თბილისი.

ჭუმბურიძე 2003: ჭამპურიძე შ., რა გქვია შენ? თბილისი, 2003.

ძიძიგური 1973: ძიძიგური შ., ხმოვანთა კომპლექსების ფონეტიკურ პროცესთა საერთო საფუძველი კილოებსა და ზანურში. იკე, I, თბილისი.

ორბელიანი 1991: ორბელიანი ს.ს., ლექსიკონი ქართული თბილისი, ტ. I.

ორბელიანი 1993: ორბელიანი ს.ს., ლექსიკონი ქართული თბილისი, ტ. II.

References and Sources

Chumburidze 2003: Champuridze Z., What is your name? Tbilisi.

Dzidziguri 1973: Dzidziguri Sh., Common basis of phonetic processes of vowel complexes in Dialects and Zanuri. Ike, I, Tbilisi.

Lomsadze 2011: Lomsadze Sh., Samtskhe-Javakheti. Tbilisi.

Orbeliani 1991: Orbeliani Sulokhan-Saba, Dictionary of Georgian Tbilisi, vol. I.

Orbeliani 1993: Orbeliani Sulokhan-Saba, Dictionary of Georgian Tbilisi, vol. II.